

Mráz opět přichází z Kremlu

Tři níže uvedené nedávno český vydání knihy **pomohou pochopit charakter současného ruské moci.** Jde jen o to, chtít vědět – a číst. Realismus ve vztahu k Putinově způsobu vládnutí znamená absenci jakýchkoliv iluzí.

JOSEF CHUCHMA

Během necelých uplynulých dvou let vyšlo český utěšené množství knižních publikací s dostatečným množstvím informací o vývoji ruské společnosti v posledním čtvrtstoletí. Následující text přináší referát o třech takových svazcích a další „ruské“ referáty budou na těchto stránkách v dohledné době následovat. V bezpečné vzdálenosti od surovosti a bezskrupulóznosti putinovské represivní kliky totiž roste počet a drzost zdejších kabinetních a kavárenských sympatizantů kremelské moci. Nahlíženo touto optikou je kupříkladu německá kancléřka zlou jezičabou a Brusel semenitěm všeho současného civilizacího zla a Moskva vůči nim tvoří kulturně zdravou protivivahu. Ve světle toho jsou dezinformační weby s proruskou propagandou tribunou zdravé nekonvenčnosti, již je hodno se zastat – a v této zemi tak činí síly, v jejichž čele stojí prezident českého státu.

Hodně drsný surrealismus

Peter Pomerantsev (* 1977), žurnalista, předsední televizi redaktor a producent, v knize *Nic není pravda a všechno je možné (s podtitulem Surreálné srdce nového Ruska)* barvitě přibližuje Moskvu počátku jedenadvacátého století na základě především vlastní zkušenosti, kterou učinil zhruba osmiletým pobytem v ruské metropoli, kde pracoval pro televizi kanál TNT. Autor se pohyboval v takzvané lepší ruské, nejméně moskevské společnosti, která byla především z prostředků, které si gangsterskou privatizací nakradla v devadesátých letech, anebo se v hrubáštivismu a slzkovitě přisála na státní zdroje, do nichž přitékaly v novém století peníze především z prodeje ruského přírodního bohatství, plynu a ropy zejména.

Pomerantsev přibyl do Ruska z Londýna, kde vyrůstal coby syn někdejších sovětských emigrantů, a jeho britská osobnostní značka mu zprvu otvírala v ruské propagandistické mašinerii, v níž televize je ústřední činitel, dveře téměř samo sebou. Na začátku Pomerantsevovy moskevské televizní dráhy, alespoň tak to tvrdí, stála touha vydat se do divočejšího, nepospávaného mediálního terénu, než byl ten zavedený londýnský. V počátcích pisatelovy moskevské epizody byl člověk, dejme tomu, právě z Británie brán jako svěťák, ten, který ví, jak se to má dělat. Když se po osmi letech Pomerantsev z Ruska vracel do Británie, byl obdiv a respekt k „západákům“ v moskevských televizních kruzích pryč; prakticky všichni místní jeli po specifické ruské trajektorii, kterou určoval Kreml a jež už nepotřebovala západácké vzory. Nebo přesněji: nanejvýš ještě tak náležitě atraktivní, zábavná západní forma, avšak obsah a smysl výsostně ruský, ideologicky služební. Pomerantsev byl na konci svého moskevského pracovního angažmá více cizincem než na jeho počátku; stále obtížněji hledal uplatnění, narážel na další a další restrikce a (auto)cenzuru televizníků, pro něž připravoval pořady a dokumenty.

Autorova Moskva je velkoměstem rozpolceným hned na několikery způsob. Infrastruktura není s to pojmut nával automobilů, z nichž vysoké procento je statusových, neboť demonstrace sociálního postavení je v někdejší říši rovnostářství důležitým faktorem. Moskva je koncentrací velkoleposti, rozházočnosti, a současně každodenního existenčního boje. Pomerantsev popisuje nemilosrdnou průchodnost těchto světů, přestože jsou na území rozlehlého města od sebe odděleny pomyslnými či skutečnými zátarasy. Dnes jsem tam, zítra tady; je to věc rozmaru vyšších sil a loajality. Například mladé milenky zaobanců bydlí v nových kvartýrech nacházejících se na trasách oligarchů do svých sídel, aby si pánové mohli odskočit pro potěšení při cestě, ale když vydržovaná krásavice omrzí, může se bleskově propadnout do citelně skromnějšího příbytku. Stáda takových pružných laní vyhledávají kluby a tam si je probírají a vybirají

majitelé exkluzivních limuzín, jež v několika řadách parkují na chodnících a jsou hlídány řidiči a bodyguardy čekajícími, než si pániček užije. Pomerantsevova Moskva je okázalá, předražena, nevkusná a buranská džungle přitahující existenci velice schopné – schopné téměř všeho. Krajní pragmatismus je určující filozofii „výběrově“ existence v této metropoli.

Autor píše v ich-formě, podává syté reportážní svědectví, konkrétní příběhy jak lidí, s nimiž se setkal, tak třeba i metropolitních staveb, které zanikly či naopak vznikly v překotném a zivelném investičním boomeru; autor předkládá i sebereflexi své profesní kariéry i obecnějšího společenského kontextu, oboho soustavného ideologického přituhování a hledání nepřítelů, což vyžaduje stále drsnější manipulaci s veřejným míněním. Dá se říct, že přituhovalo v přímé úměře k ekonomickým potížím země a k její mezinárodní izolaci, do níž ji její vedení zavedlo dílem úmyslně, dílem vlastní omezeností plnoucí z obav ze ztráty osobních privilegií. Určujícím duševním rozpozením Moskvy a celé země je dle pisatele rozštěpení, rozpadlost lidí coby občanů „na malé kousičky“, jejichž vinou se nikdy „nedokážete pořádně odhodlat věci změnit“. Výsledkem je „poněkud agresivní apatie, na jakou tu člověk často narazí“, přičemž tato rozštěpení „poskytují taku značně pohodlné – veškeré své viny můžete nechat ulpět na svém „veřejném“ já. (...) Všechno, co děláte, všechny své hříchy jasně vidíte. Jen si prostě reorganizujete svůj citový život tak, že je vám to jedno.“

Z dějin mafie

Všechny tři zde probrané knihy se faktograficky částečně překrývají, nejednou zmiňují tytéž události a osoby, což je pochopitelné vzhledem k tématu i časovému záběru. Čtenář tak může porovnávat podání jednotlivých autorů a zároveň si doplňovat informace. Pozice každého z těch autorů je přitom jiná. Michail Zygare (* 1981) začal se žurnalistikou velmi brzy: od roku 2000 pracoval v listu Kommersant, byl v něm mimo jiné válečným zpravodajem. V letech 2010–2015 jako šéfredaktor řídil nezávislou internetovou televizi Dožd. Jako jediný z autorské trojice soustavně v Rusku žije a pracuje, je z ní nejzeřejší zpravodajem a také jeho kniha – *Všichni muži Kremlu* s podtitulem *Stručná histo-*

rie současného Ruska – jako jediná z těch tří byla napsána v ruštině, dvě zbylé v angličtině. A jestliže Pomerantsevův spis akcentuje výmluvnou bizarnost a svazek Garriho Kasparova *Zima přichází* kombinuje politickou analýzu s až pamfletismem, Zygareva publikace má nejbližší k populárně, publicisticky líčenému historickému pojednání s reportážními vsuvkami na začátku kapitol. A z oně trojice je to titul nejdůležitější.

Zygare se v ruské mocenské vertikále, jak se to mu tam říká, brilantně orientuje, nahlíží ji relativně velmi zblízka, ale zároveň s distancí.

S mnohými aktéry osobně hovořil...

Autor se v ruské mocenské vertikále, jak se to mu tam říká, brilantně orientuje, nahlíží ji relativně velmi zblízka, a zároveň s distancí. S mnohými aktéry osobně hovořil, plasticky je charakterizuje. Jeho *Stručná historie současného Ruska* začíná na konci devadesátých let a končí rokem 2015 (v jeho závěru pak originál práce vyšel). Tudíž běží o historii putinismu, samozřejmě se sondami do dřívějších dob, které k němu připravily půdu. Zygareva historie je výsostně politická, koncentrovaná na srdce ruské moci, na Kreml, kde v současnosti taká její řada lidí původem z Petrohradu, z něhož pochází Putin. Název *Všichni muži Kremlu* kromě jiného sděluje, že ženy se v ruské nejvyšší politice prakticky nevyskytují. A skutečně: všichni ti taktici, strategové, pochlebníci, sluhové, agenti překabátní do politických činitelů, všichni ti tahači za nít, ti hlavní hráči na moskevské šachovnici, jsou chlapi. Alfa samci, jimž vládne, s nimiž manipuluje, alfa nadsmace Vladimirirovič P. Kreml, tof kolbiště machů.

Zygareva kniha je ofatásající, přestože se v ní explicitně nepopisují fyzické hrůzy. Když někdejší vrcholný šachista a ruský opoziční politik Garri Kaspa-

rov (* 1963) v publikaci *Zima přichází* označuje putinovský režim za mafianský, je to jedna z arzenálu nálepek, které tento velmi sebevědomý pisatel používá. Zygare taktó nenálepkuje, on „jen“ líčí ruské mocenské pohyby. Čtenář, který vysloveně neinklinuje k putinovskému řízení věcí, si nemůže neuvědomovat, že to, co čte, jsou dějiny jednoho velkého mafiansství.

Nad Zygarem lze též porozumět, proč Kreml téměř určitě vkládá značné nádeže do prezidentství Donalda Trumpa a proč ten vyšlil vstřícné signály vůči Kremlu. Putin pravděpodobně se sympatií cítí Trumpovo chlapáctví, machismus, ale i pragmatismus; a zřejmě i naopak. Kreml Obamou coby představitelem své úhlavní nepřátelské země v zásadě pohrdá: co nám tenhle liberalistický „čmoud“ (tento termín je v rasismem prostoupeném Rusku vyhrzen mj. pro zakavkazské národy) bude povídat?! Obama byl pro ně ztělesněním člověka, který je nepatřičně zásadový, ale současně i měkký, zkažený, nesrozumitelně relativistický. S americkými konzervativci to vždycky šlo něco líp, i za komunismu, ti tolik neunavují idejemi, říkají si v Kremlu, této Mekke mocenského pragmatismu. Zygare také na úplném začátku své knihy podotýká, že Putin a jeho lidé nemají žádnou skutečnou strategii, je nenaplňují promyšlenou vizi, nýbrž že vše, co se pod jejich rukama odehrává, „jsou jen taktické kroky a operativní reakce na vnější podněty, které nesledují žádný jasný cíl“.

Na reaktivní podstatě putinismu se v zásadě shodují všichni tři autoři, tedy včetně Garriho Kasparova, byl ten současně zdůrazňuje promyšlenost, soustavnost kroků, s nimiž Kreml likviduje politickou opozici. Je to pochopitelné, fenomenální šachista, žijící od roku 2013 v USA, byl jednou z osobností této opozice a pocítil utahování šroubů nejcitelněji z oně autorské trojice, včetně zatčení, buzerace, vyhrůžování. Někdejší člen KSSS (svě členství odbudne jedinou větou, byl v partaji pragmaticky, aby mohl cestovat a vrcholně hrát šachy) nešetil na adresu Putina a spol. drsnými slovy včetně paralel s nacistickou propagandou. Opakovaně Kasparov vyčítá Západu bezzásadovost vůči ruskému režimu, nepoučitelnost při jednání s ním. Jednoznačná slova chvály má pro někdejšího prezidenta Reagana. Moskva slzám nevěří, avšak síle rozumí.

Obdivně též píše o Václavu Havlovi.

Tvrdí, že když zemřel 11. prosince 2011 (ve skutečnosti V. H. zesnul o týden později), svět tu smrt ignoroval, zatímco se rozpoutala debata po skonu severokorejského vůdce Kim Čong-ila (odešel den před Havlem). Je to dost nepřesné tvrzení – viz výskyt osobnosti na Havlově pohřbu. Kasparov je zkrátka často přibližný, tendenční. Právě když s tímhle u jeho knihy počítáme, „odečteme“ to, můžeme mu přiznat i řadu jiných, s nediplomatickou razancí formulovaných pasáží. A stejně tak partii obsahujících zajímavé (a zdrojované) informace.

Aplicke na základě načteného

Na závěr aktualita ze věřejšího dne, jak ji přinesl jeden z tuzemských dezinformačních webů *Spunitik*: „Tiskový mluvčí prezidenta Ruska Dmitrij Peskov doufá, že Vladimir Putin se bude účastnit voleb v roce 2018. To řekl v rozhovoru pro BBC.“ Když jsme poučení četbou oněch tří knih, můžeme to přeložit následovně: Putin sděluje, že bude u moci i po volbách, jež se mají uskutečnit příští rok v březnu. „Tiskový mluvčí hlavy státu přitom řekl, že přítomnost seriózní opozice, která by mohla soupeřit s úřadující vládou, by byla Rusku k dobru.“ stojí v té zprávě v *Spunitiku* také. Přeloženo: kdo bude opozicí, rozhodneme my, v Kremlu. Jinými slovy: s reálnou opozicí se pochopitelně nepočítá.

Peter Pomerantsev: Nic není pravda a všechno je možné

Surreálné srdce nového Ruska
Přeložil Martin Weiss. Dokořán, Praha 2016, 260 stran, doporučená cena 299 korun.

Michail Zygare: Všichni muži Kremlu

Stručná historie současného Ruska
Přeložil Libor Dvořák. Pistorius & Olšanská, Příbram 2016, 416 stran, doporučená cena 369 korun.

Garri Kasparov: Zima přichází

Proč je nutné zastavit Vladimira Putina
Přeložil Petr Kovařík, odborný lektor Libor Dvořák. Jota, Brno 2016, 304 stran, doporučená cena 348 korun.

Rozhovor s Peterem Pomerantsevem najdete na prvních dvou stranách přílohy Česká pozice

Mocní sluhové. Předseda ruské vlády Dmitrij Medvedev a (zezadu) patriarchy moskevský a veškeré Rusi Kirill; Kreml, Moskva, 1. prosince 2016.

FOTO PROFIMEDIA